

UDRUŽENJE ŽENA SUDIJA
U BOSNI I HERCEGOVINI
УДРУЖЕЊЕ ЖЕНА СУДИЈА
У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ
UDRUGA ŽENA SUDIJA
U BOSNI I HERCEGOVINI
ASSOCIATION OF WOMEN JUDGES
IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

f o n d a c i j a
l o k a l n e
d e m o k r a t i j e

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Udruženje žena sudija u Bosni i Hercegovini

Analiza stvarnog stanja u smislu izricanja ili neizricanja zaštitnih mjera iz Zakona o zaštiti od nasilja u porodici Federacije Bosne i Hercegovine

Ova analiza je objavljena uz podršku američkog naroda preko Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID). Fondacija lokalne demokratije i Udruženje žena sudija u BiH su odgovorne za sadržaj ovog dokumenta i stavovi koji su u njemu izneseni ne odražavaju stavove USAID-a ili Vlade Sjedinjenih Američkih Država.

Sarajevo, 2012.

Udruženje žena sudija u Bosni i Hercegovini i Fondacija lokalne demokratije su članice Mreže pravde u Bosni i Hercegovini.

Mreža pravde u Bosni i Hercegovini je mreža 57 organizacija civilnog društva koja kroz partnersko djelovanje, dijalog i saradnju radi na informiranju, obrazovanju i zastupanju interesa građanki i građana u sektoru pravde.

Više informacija o mreži pravde je dostupno na www.mrezapravde.ba

Stavovi izneseni u ovoj analizi ne odražavaju nužno stavove svih članica Mreže pravde u BiH

SADRŽAJ:

Uvod	3
Cilj/svrha analize	4
1. Zakon o zaštiti od nasilja u porodici Federacije BiH	4
1.1. Provedba zaštitnih mjera koje su u nadležnosti policije	6
1.2. Pravilnik o načinu provedbe psihosocijalnog tretmana.....	8
1.3. Pravilnik o načinu i mjestu provedbe zaštitne mjere obaveznog liječenja od ovisnosti od alkohola, opojnih droga ili drugih psihotropnih supstancija učinitelja nasilja u porodici	8
1.4. Ovlaštene osobe za podnošenje zahtjeva za izricanje zaštitnih mjera	9
1.5. Podnošenje zahtjeva za izricanje zaštitnih mjera i odlučivanje o zahtjevu.....	10
2. Pregled primjene Zakona o zaštiti od nasilja u porodici	11
2.1. Statistički podaci o nasilju u porodici	11
2.2. Analiza primjene zakona o zaštiti od nasilja u porodici.....	113
3. Primjeri pogrešne kvalifikacije djela	16
4. Prava počinioca nasilja u porodici u odnosu na prava žrtava u svjetlu Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama	18
5. Preporuke	20
LITERATURA	223

Uvod

U posljednjim decenijama nasilje u porodici prepoznato je kao ozbiljan društveni problem i vid kršenja osnovnih ljudskih prava kako u Bosni i Hercegovini tako i šire. U cilju suzbijanja ovog problema doneseni su brojni međunarodni dokumenti koji definišu nasilje u porodici, te ga istovremeno zabranjuju i od država zahtijevaju da poduzmu odlučne mjere kojima će sankcionisati počiniocima ovih djela. Da bi države zaštitile žrtve nasilja u porodici i sankcionisale počiniocima bilo je neophodno da u svom zakonodavstvu inkriminišu nasilje u porodici i propišu sankcije za počiniocima takvih djela.

Bosna i Hercegovina je reformom krivičnog zakonodavstva nasilje u porodici definisala kao krivično djelo, pa je tako u Republici Srpskoj nasilje u porodici propisano kao krivično djelo Krivičnim zakonom Republike Srpske usvojenim 2000. godine, a u sklopu iste reforme i Federacija Bosne i Hercegovine i Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine su svojim krivičnim zakonima, usvojenim 2003. godine, propisali nasilje u porodici kao posebno krivično djelo. Inkriminisanje nasilja u porodici imalo je za cilj da sankcioniše i spriječi porodično nasilje koje se najčešće ispoljava kao nasilje u braku, nasilje prema članovima zajedničkog domaćinstva i nasilje prema djeci. Svaki od navedenih oblika podrazumijeva psihičko, fizičko i ekonomsko zlostavljanje i ukazuje na povređivanje i ugrožavanje sigurnosti i odnosa povjerenja, uz istovremenu manifestaciju moći i kontrole nad žrtvom. Osnov za unošenje ove inkriminacije proizilazi i iz mnogobrojnih međunarodnih dokumenata kojima se porodično nasilje tretira kao kršenje ljudskih prava i kao jedan od najtežih vidova nasilničkog kriminaliteta uopšte, uz zahtjev upućen svim državama da se takva ponašanja inkriminišu.

Sve do reforme krivičnog zakonodavstva, nasilje u porodici se smatralo privatnom sferom i nije posmatrano kao kršenje osnovnih ljudskih prava i sloboda. Do tada su se samo rijetke nevladine organizacije bavile pružanjem podrške žrtvama. Inkriminacijom nasilja u porodici ovim problemom sve više se počinju baviti i institucije države, u okviru svojih nadležnosti, kao subjekti zaštite ljudskih prava. Inkriminacijom nasilja u porodici država radi na njegovom suzbijanju i to preventivno (davanjem jasnog upozorenja da je to neprihvatljivo ponašanje koje društvo neće tolerisati) i represivno (kažnjavanjem i držanjem odgovornim za počinjenje nasilja isključivo njegovog počinitelja). Međutim, u cilju što efikasnije borbe sa ovakvim ponašanjem potrebno je i resocijalizirati počinioca uvođenjem posebnih mjera pogodnih za to (kao što je to npr. psihosocijalni tretman) kako bi počinitelj promijenio svoje stavove i ponašanje.

Unatoč inkriminisanju nasilja u porodici nisu riješeni svi problemi žrtava ovog nasilja. Sam krivični postupak pred sudovima traje prilično dugo, tako da žrtve ne mogu da dobiju efikasnu i pravovremenu zaštitu. Pored navedenog, pojavio se i problem nedovoljne educiranosti profesionalaca (policija, tužioci, sudije, socijalni radnici i sl.) i nedostatka multidisciplinarnog pristupa problemu nasilja u porodici. Jedan od mogućih razloga nedovoljne educiranosti profesionalaca u prve 2-3 godine od usvajanja reformisanih krivičnih zakona u BiH leži u činjenici da nasilje u porodici predstavlja sasvim novo krivično djelo koje ranije nije postojalo u našem krivičnom zakonodavstvu.

Problem sporosti krivično-pravne zaštite zakonodavci (entitetski parlamenti) su pokušali ublažiti donošenjem zakona o zaštiti od nasilja u porodici, čija osnovna svrha je bila da se pruži zaštita žrtvama nasilja u porodici do okončanja krivičnog postupka, izricanjem nekih od zaštitnih mjera propisanih tim zakonima (npr. udaljenje iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora i

zabrana vraćanja u stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor; zabrana približavanja žrtvi nasilja; zabrana uznemiravanja i uhođenja osobe izložene nasilju; obavezni psihosocijalni tretman; obavezno liječenje od ovisnosti).

Također, pravosudne institucije (tužilaštvo i sud) bi trebale koristiti i ostale mjere zabrane i mjere sigurnosti iz Zakona o krivičnom postupku, kada ocjene da je to potrebno.

Cilj/svrha analize

Dugoročni cilj u oblasti prevencije nasilja u porodici je osigurati usklađeno, adekvatno i efikasno preventivno djelovanje organa vlasti na svim nivoima vlasti i nevladinih organizacija u sprječavanju nasilja u porodici u Bosni i Hercegovini.

Svrha ove analize je formiranje preporuka koje će poslužiti uspješnijoj i efikasnijoj implementaciji Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, a sadrži sljedeća obrađena pitanja: pregled primjene mjera koje se počiniocu nasilja u porodici izriču u skladu sa Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici F BiH, primjere pogrešne kvalifikacije djela, prava počinioca nasilja u svjetlu Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, te davanje preporuka u cilju dosljedne implementacije preuzetih obaveza koje proizilaze iz ratifikovanih konvencija i primjene važećih propisa.

Sama analiza je namijenjena profesionalcima koji su uključeni u provođenje ovog zakona, prije svega djelatnicima policije, tužilaštava, sudova, centara za socijalni rad, nevladinih organizacija i gender centara.

Naime, iako je Zakon o zaštiti od nasilja u porodici u primjeni posljednjih nekoliko godina, neophodno je pospješiti njegovu primjenu, te educirati profesionalce iz ove oblasti u cilju što uspješnije primjene ovog zakona kako bi se na adekvatan način pružila pomoć žrtvama nasilja, a počinioci nasilja podvrgnuli psihosocijalnom tretmanu i/ili liječenju od ovisnosti (u slučajevima gdje je to neophodno). Osim navedenog, neophodno je obezbijediti uslove za efikasniju saradnju subjekata koji se bave ovom problematikom, što je ključni preduslov uspješne primjene ovog zakona. Kako bi se ispunili svi postavljeni ciljevi, nadležni entitetski organi bi neophodno trebali obezbijediti potrebna finansijska sredstva.

1. Zakon o zaštiti od nasilja u porodici Federacije BiH

Zakon o zaštiti od nasilja u porodici Federacije BiH usvojen je u Parlamentu Federacije BiH u martu 2005. godine i objavljen je u „Službenim novinama Federacije BiH“, broj: 22/05. Navedeni zakon stupio je na snagu 7. aprila 2005. godine, a počeo se primjenjivati šest mjeseci kasnije. Nakon početka primjene ovog zakona u praksi su se javile dileme, koje zakonodavac nije imao u vidu. Naime, radilo se o tome da su radnje nasilja propisane kao krivično djelo i kao prekršaj, te su sudovi imali problema kako da u praksi primjene ovaj zakon. U septembru 2006. godine zakonodavac je donio Zakon o izmjenama Zakona o zaštiti od nasilja u porodici kojim su otklonjene navedene dileme, te se očekivalo da će ovaj Zakon zaživjeti u praksi.

Zakon o zaštiti od nasilja u porodici Federacije BiH¹ uređuje pojam porodice i nasilja u porodici, zaštitu od nasilja u porodici, vrstu i svrhu zaštitnih mjera za osobe koje su počinile radnje nasilja u porodici, način i postupak izricanja zaštitnih mjera, zaštitu žrtava od nasilja u porodici i način saradnje svih subjekata koji provode ovaj zakon.

Nasilje u porodici je ovim zakonom definisano kao bilo koje djelo koje nanosi fizičku, psihičku, seksualnu ili ekonomsku štetu ili patnju, kao i prijetnje takvim djelima, ili propuštanje dužnog činjenja i pažnje koje ozbiljno sputavaju članove porodice da uživaju u svojim pravima i slobodama na principu ravnopravnosti u javnoj ili privatnoj sferi života.

Radnje nasilja u porodici prema ovom zakonu su sljedeće:

- **svaka primjena fizičke sile ili psihičke prinude** na fizički ili psihički integritet člana porodice,
- svako postupanje jednog člana porodice koje može prouzrokovati ili izazvati opasnost da će prouzrokovati **fizičku ili psihičku bol** ili ekonomsku štetu,
- **prouzrokovanje straha ili osobne ugroženosti ili povrede dostojanstva** člana porodice ucjenom ili drugom prinudom,
- **fizički napad** člana porodice na drugog člana porodice, bez obzira na to da li je nastupila fizička povreda ili nije,
- **verbalni napad, vrijeđanje, psovanje**, nazivanje pogrdnim imenima te drugi načini grubog uznemiravanja člana porodice od drugog člana porodice,
- **seksualno uznemiravanje**,
- **uhodjenje** i svi drugi slični oblici uznemiravanja drugog člana porodice,
- **oštećenje ili uništenje zajedničke imovine** ili imovine u posjedu,
- **propuštanje dužne pažnje, nadzora** prema drugom članu porodice ili ne pružanje pomoći i zaštite tom članu porodice iako za to postoji obaveza prema zakonu i moralu što može imati za posljedicu ili osjećaj fizičke, psihičke ili ekonomsko-socijalne ugroženosti tog člana porodice.

Zakon o zaštiti od nasilja u porodici Federacije BiH izričito regulira obavezu prijavljivanja nasilja u porodici za zdravstvene i socijalne radnike, nastavnike, vaspitače, za medicinske, obrazovne i druge ustanove i organe, kao i za nevladine organizacije koji u obavljanju svoje dužnosti saznaju za učinjeno nasilje u porodici. Oni su dužni odmah po saznanju prijaviti učinjeno nasilje u porodici nadležnoj policijskoj upravi.

Ovim Zakonom su nadalje propisane zaštitne mjere, koje su u suštini prekršajne sankcije za zaštitu od nasilja u porodici koje se izriču počiniocu nasilja. Cilj ovih zaštitnih mjera jeste da se spriječi dalje činjenje radnji nasilja u porodici i da se pruži zaštita žrtvama nasilja u porodici, a krivična sankcija prema počiniocu nasilja će uslijediti nakon okončanja krivičnog postupka. Članom 9. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici propisuje se izricanje jedne od sljedećih zaštitnih mjera:

- 1) udaljenje iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora i zabrana vraćanja u stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor,
- 2) zabrana približavanja žrtvi nasilja,
- 3) osiguranje zaštite osobe izložene nasilju,

---

¹ „Službene novine Federacije BiH“, br. 22/05 i 51/06

- 4) zabrana uznemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju,
- 5) obaveza psihosocijalnog tretmana,
- 6) obavezno liječenje od ovisnosti.

Svrha ovih zaštitnih mjera je sprečavanje i suzbijanje nasilja u porodici, otklanjanje posljedica učinjenog nasilja i poduzimanje efikasnih mjera preodgoja nasilnika i otklanjanje okolnosti koje pogoduju ili podstiču izvršavanje novih djela nasilja u porodici.

Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici propisana je obaveza donošenja podzakonskih akata koji trebaju osigurati provođenje izrečenih zaštitnih mjera. Svi podzakonski akti su doneseni od strane nadležnih ministarstava.

1.1. Provedba zaštitnih mjera koje su u nadležnosti policije

Pravilnikom o načinu provedbe zaštitnih mjera koje su u nadležnosti policije, koji je objavljen u „Službenim novinama Federacije BiH“, broj: 9/06, uređuje se način provedbe sljedećih zaštitnih mjera:

- udaljenje iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora i zabrana vraćanja u stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor;
- zabrana približavanja žrtvi nasilja u porodici i
- zabrana uznemiravanja ili uhođenja lica izloženog nasilju.

Ovim pravilnikom je regulisano da nadležnom općinskom sudu (prekršajnom odjeljenju) zahtjev za izricanje zaštitnih mjera podnosi nadležna policijska uprava. Zahtjev mora sadržavati lične podatke o počiniocu nasilja u porodici, te prijedlog zaštitne mjere i obrazloženje. Obrazloženje treba sadržavati činjenice i dokaze o izvršenoj radnji nasilja, kao i podatke o žrtvi nasilja. Zaštitne mjere priprema planira i provodi nadležna policijska uprava na čijem području žrtva nasilja u porodici ima prebivalište ili boravište. Ukoliko žrtva u toku provođenja zaštitne mjere promjeni prebivalište ili boravište, policijska uprava koja je provodila izricanje zaštitne mjere će biti dužna odmah rješenje suda kojim je izrečena zaštitna mjera, kao i ostale relevantne podatke, proslijediti nadležnoj policijskoj upravi.

Policijski službenici prilikom provođenja zaštitnih mjera dužni su postupati na način kojim će doprinijeti očuvanju zdravog i harmoničnog života unutar porodice, sigurnosti njenih članova i postizanju uslova potrebnih za odgoj i razvitak djece i maloljetnika. U tom smislu, policijski službenici će težiti da svojim profesionalnim postupanjem prema žrtvi i počiniocu doprinesu općedruštvenoj osudi nasilja i razvoju javne svijesti.

Načelnik policijske uprave koja je zaprimila rješenje suda o izrečenoj zaštitnoj mjeri, odnosno rukovodilac u policijskoj upravi koga on neposredno zaduži, **odmah po zaprimanju takvog rješenja odredit će** policijskog službenika odgovornog za pripremanje i planiranje provedbe zaštitnih mjera (u daljnjem tekstu: voditelj mjere).

Rješenje o izricanju zaštitne mjere treba da sadrži jasne podatke o vremenskom razdoblju provedbe, području, mjestu i udaljenosti u čijim granicama se počinitelj ne smije kretati, boraviti ili približavati žrtvi ili o drugim okolnostima neophodnim za njenu provedbu. Ukoliko u rješenju

nisu navedeni bitni podaci za provedbu izrečene zaštitne mjere, rukovodilac nadležne policijske uprave će od suda tražiti usmene upute kako da postupi u konkretnom slučaju i zahtjevati, u najkraćem roku, da mu se u tom smislu dostavi ispravka rješenja o izrečenoj zaštitnoj mjeri. O svemu navedenom rukovodilac će sačiniti službenu zabilješku koju će uložiti u predmet. Ono što je najbitnije ukoliko dođe do ovakvih slučajeva je da žrtve ne trebaju da trpe posljedice proceduralnih nedostataka rješenja, već da je prvi i osnovni prioritet osiguranje žrtve nasilja.

Nakon što bude određen voditelj mjere, on će bez odgode provjeriti sigurnost žrtve i prikupiti obavjesti radi utvrđivanja postupa li nasilnik u skladu sa izrečenom zaštitnom mjerom.

Voditelj mjere pozvat će žrtvu na saradnju radi uspješne provedbe zaštitne mjere, podučit će je o mjerama i sredstvima njene samozaštite, načinima i sredstvima međusobnog komuniciranja za cijelo vrijeme trajanja provedbe zaštitne mjere radi osiguranja blagovremene razmjene obavijesti i preduzimanja neodgodivih mjera i radnji neophodnih za sigurnost žrtve. Žrtva će se uputiti da o svakoj namjeri napuštanja prebivališta ili boravišta prethodno obavijesti policijsku upravu radi blagovremenog uključivanja u provedbu zaštitne mjere policijske uprave na čijem području će boraviti.

Također, voditelj mjere dužan je uz prethodni pristanak žrtve s njom dogovoriti i razraditi primjenu sljedećih aktivnosti:

- 1) plan postupanja žrtve kada joj prijete neotklonjiva direktna opasnost od počinioca ili drugog lica koje postupa zajedno s njim ili po njegovom nalogu;
- 2) način pružanja pomoći žrtvi od strane njene rodbine i drugih lica koji blagovremenim zapažanjem počinioca, upozorenjem žrtve, obavještavanjem policije i preduzimanjem drugih radnji mogu zaštititi žrtvu ili spriječiti počinioca da ugrozi njeno zdravlje i sigurnost; i
- 3) druge aktivnosti radi zaštite zdravlja i sigurnosti žrtve do dolaska policijskih službenika, a ovisno o izrečenoj zaštitnoj mjeri i drugim okolnostima.

Prema članu 6. Pravilnika, a na osnovu prikupljenih obavijesti i podataka sa terena (obavjesti koje je dobio od žrtve, njene rodbine, komšija, prijatelja i poznanika u žrtvinom i radnom okruženju), kao i podataka pribavljenih uvidom u službene evidencije, zatim indicija važnih za upoznavanje ličnosti nasilnika i žrtve, te procjene njihovog ponašanja sastavit će:

- Procjenu ugroženosti žrtve i
- Plan provedbe zaštitne mjere.

Pravilnik detaljno reguliše šta Procjena ugroženosti žrtve i Plan provedbe zaštitne mjere moraju sadržavati.

Pravilnikom se također propisuje evidencija koju kantonalna ministarstva unutarnjih poslova imaju obavezu voditi u vezi sa žrtvama i počiniocima, te izrečenim zaštitnim mjerama.

1.2. Pravilnik o načinu provedbe psihosocijalnog tretmana

Ovim se Pravilnikom propisuje način i mjesto provedbe zaštitne mjere obaveznog psihosocijalnog tretmana učinilaca nasilja u porodici.

Svrha provedbe zaštitne mjere obaveznog psihosocijalnog tretmana je sprečavanje daljnjeg nasilničkog ponašanja postizanjem pozitivnih promjena u ponašanju nasilne osobe kojoj je izrečena zaštitna mjera. Cilj provedbe zaštitne mjere je potaknuti učinioca nasilja u porodici da postane svjestan svog nasilničkog ponašanja, prepozna svoju odgovornost, te usvoji obrasce nenasilničkog ponašanja.

Zaštitna mjera psihosocijalnog tretmana provodi se u zdravstvenim ustanovama primarne zdravstvene zaštite - centrima za mentalno zdravlje (centrima za mentalnu rehabilitaciju) ili specijalističkokonsultativnim psihijatrijskim službama pri zdravstvenim ustanovama u saradnji sa organima starateljstva.

Ukoliko zdravstveno stanje nasilne osobe kojoj je izrečena ova zaštitna mjera iziskuje hospitalizaciju, zaštitna mjera se provodi u bolnici osnovanoj na nivou kantona, gdje nasilna osoba ima prebivalište, odnosno boravište. Nasilna osoba, kojoj sud izrekne zaštitnu mjeru, obavezna je učestovati u provedbi zaštitne mjere. Tokom provedbe zaštitne mjere žrtva nasilja u porodici može biti uključena u tretman, ukoliko na to pristane.

Pravilnikom se nadalje propisuje da troškove tretmana snosi sud koji izriče mjeru.

Ovdje je bitno napomenuti da u Federaciji BiH ne postoji ustanova zatvorenog tipa u kojoj bi se ova zaštitna mjera provodila, ukoliko nasilna osoba ne želi učestvovati u provedbi izrečene zaštitne mjere.

1.3. Pravilnik o načinu i mjestu provedbe zaštitne mjere obaveznog liječenja od ovisnosti od alkohola, opojnih droga ili drugih psihotropnih supstancija učinitelja nasilja u porodici

Ovim Pravilnikom se propisuje način i mjesto provedbe zaštitne mjere obaveznog liječenja od ovisnosti od alkohola, opojnih droga ili drugih psihotropnih supstanci učinilaca nasilja u porodici.

Svrha provedbe ove zaštitne mjere je sprečavanje daljnjeg nasilničkog ponašanja, poduzimanje efikasnih mjera preodgoja i otklanjanje okolnosti koje pogoduju ili podstiču izvršavanje novih radnji nasilja u porodici, poticanje nasilne osobe da postane svjesna svog nasilničkog ponašanja, prepozna svoju odgovornost, te usvoji obrasce nenasilničkog ponašanja.

Ova zaštitna mjera provodi se u zavodima za liječenje bolesti ovisnosti, centrima za mentalno zdravlje i/ili terapijskim zajednicama/komunama.

Ukoliko zdravstveno stanje učinioca nasilja u porodici kome je izrečena ova zaštitna mjera iziskuje hospitalizaciju, zaštitna mjera se provodi u stacionarnoj zdravstvenoj ustanovi osnovanoj na nivou kantona, gdje učinilac nasilja ima prebivalište, odnosno boravište. Ukoliko ne postoji stacionarna zdravstvena ustanova na nivou kantona, gdje učinilac nasilja ima prebivalište,

odnosno boravište, zaštitna mjera se provodi u kantonu koji je najbliži prebivalištu, odnosno boravištu učinioca nasilja.

Troškovi izvršenja zaštitne mjere obaveznog liječenja od ovisnosti padaju na teret suda koji je zaštitnu mjeru izrekao.

Učinitelj nasilja, kojem sud izrekne zaštitnu mjeru, obavezan je učestvovati u provedbi zaštitne mjere. Tokom provedbe zaštitne mjere i žrtva nasilja u porodici, kao i drugi članovi porodice, mogu biti uključeni u tretman, ako na to pristanu.

Zaštitna mjera obaveznog liječenja od ovisnosti ostvaruje se u postojećim oblicima programskih tretmana prema individualnom poremećaju pojedinca, a na osnovu procjene multidisciplinarnog tima odgovarajuće ustanove u koju je isti upućen i u kojoj će se tretman provoditi. Da bi tretman bio djelotvoran treba voditi računa o fizičkim, psihološkim, emocionalnim i socijalnim problemima koje pojedinac ima.

Nadalje, Pravilnikom je propisano da se ova zaštitna mjera može provoditi individualno i/ili grupno. I bolnički i vanbolnički tretman ovisnika će uključivati individualnu i grupnu terapiju, porodičnu terapiju, edukaciju o ovisnosti, te ukoliko je potrebno terapiju medikamentima i grupe samopomoći.

Plan provedbe zaštitne mjere prije započinjanja tretmana izrađuje multidisciplinarni terapijski tim (socijalni radnik, psiholog, psihijatar, medicinske sestre i druge osposobljene osobe za rad sa ovisnicima) iz zdravstvene ustanove ili terapijske zajednice i organ starateljstva, zajedno sa učiniocem nasilja u porodici. Pravilnik nadalje detaljno propisuje šta plan provedbe ove zaštitne mjere treba da sadrži, te način vođenja evidencije i izvještavanja o izrečenim mjerama obaveznog liječenja ovisnosti od alkohola, opojnih droga ili drugih psihotropnih supstanci učinilaca nasilja u porodici.

1.4. Ovlaštene osobe za podnošenje zahtjeva za izricanje zaštitnih mjera

Na osnovu člana 18. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, zahtjev za izricanje zaštitnih mjera mogu podnijeti osoba izložena nasilju, odnosno njezin punomoćnik, policija, tužilaštvo, organ starateljstva, vladine i nevladine organizacije, a također zaštitna mjera se može izreći i po službenoj dužnosti.

U praksi se najčešće dešava da se zaštitne mjere izriču na zahtjev policije. Imajući u vidu da se zaštitne mjere izriču u hitnom postupku, te da se ne vodi ni jedan od klasičnih postupaka kojima se dokazuje odgovornost (npr. prekršajni postupak i sl.), potpuno je razumljivo da najčešće policija podnosi zahtjev za izricanje zaštitne mjere. Policija je ta koja može u relativno kratkom vremenu prikupiti neophodnu dokumentaciju (izjave žrtve, svjedoka, ljekarski nalaz, izvod iz kaznene evidencije i sl) koju će priložiti uz zahtjev a koju će sud cijeniti prilikom izricanja zaštitne mjere.

1.5. Podnošenje zahtjeva za izricanje zaštitnih mjera i odlučivanje o zahtjevu

Zahtjev za izricanje zaštitnih mjera podnosi se nadležnom općinskom sudu – prekršajnom odjeljenju. Uz zahtjev se prilaže sva dokumentacija (dokazi) koja je do podnošenja zahtjeva za izricanje zaštitne mjere prikupljena. Zahtjev za izricanje zaštitnih mjera u pravilu ima sljedeće elemente: puni naziv organa/osobe koji podnosi zahtjev; mjesto i datum podnošenja zahtjeva; naziv suda kojem se podnosi zahtjev; zakonski osnov na temelju kojeg se podnosi zahtjev; osnovni podaci o nasilnoj osobi kojoj se zahtjeva izricanje zaštitne mjere; naziv zaštitnih mjera koje se zahtjevaju od suda da ih izrekne; radnje nasilja za koje postoje osnove sumnje da ih je nasilna osoba počinila; ime i prezime žrtve/ava i srodstvo sa nasilnom osobom; obrazloženje; potpis ovlaštene osobe i priloge uz zahtjev.

Nakon što sud zaprimi zahtjev za izricanje zaštitne mjere osigurat će hitnost u skladu sa članom 3. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici u cilju odlučivanja po navedenom zahtjevu. Sud će u posebnom postupku razmotriti podneseni zahtjev, kao i priložene dokaze kojima se dokazuju činjenice navedene u zahtjevu. Ukoliko sud na osnovu podnesenog zahtjeva i priloženih dokaza utvrdi da postoje osnovi sumnje da je učinjeno krivično djelo nasilja u porodici, te da postoji opasnost za tjelesni integritet žrtve, odnosno da postoji opasnost da će se nasilničko ponašanje nastaviti, donijet će rješenje kojim će počiniocu nasilja u porodici izreći jednu ili više zaštitnih mjera iz Zakona o zaštiti od nasilja u porodici. Sud može počinioca nasilja u porodici pozvati radi saslušanja i davanja izjave, ali neće izvoditi nikakve druge dokaze, jer se u postupku izricanja zaštitnih mjera ne dokazuje krivica. Nakon saslušanja počinioca nasilja u porodici i razmotrenog zahtjeva za izricanje zaštitnih mjera sud će, ukoliko ocijeni da postoje osnovi sumnje da je počinitelj izvršio radnje nasilja u porodici, te da postoji opasnost za tjelesni integritet žrtve, odnosno da postoji opasnost da će se nasilničko ponašanje nastaviti izreći jednu ili više zaštitnih mjera cijeneći u konkretnoj situaciji svrhu i efikasnost zaštitnih mjera koje izriče, te da li će se tim mjerama osigurati zaštita žrtve. Ukoliko se počinitelj nasilja u porodici ne odazove na poziv za saslušanje, sud može izreći zaštitnu mjeru i bez njegovog saslušanja, te u obrazloženju rješenja može navesti da se počinitelj nasilja u porodici nije odazvao na poziv suda za saslušanje. Neodazivanje počinioca nasilja na saslušanje nikako ne može biti odlučujući razlog da se ne izrekne neka od zaštitnih mjera.

Sud može prilikom izricanja zaštitnih mjera obaveznog psihosocijalnog tretmana i obaveznog liječenja od ovisnosti tražiti mišljenje sudskog vještaka.

Sud će u rješenju o izricanju zaštitnih mjera zahtijevati od organa nadležnih za provedbu zaštitnih mjera da u određenom vremenskom periodu izvještavaju sud o provedbi izrečenih zaštitnih mjera.

Zaštitne mjere su usmjerene na zaštitu žrtve i one nisu ni u kom slučaju usmjerene na sankcionisanje počinioca nasilja u porodici. Eventualna sankcija za počinioca nasilja u porodici biti će izrečena u krivičnom postupku.

2. Pregled primjene Zakona o zaštiti od nasilja u porodici

Zakon o zaštiti od nasilja u porodici u Federaciji BiH primjenjuje se nešto više od šest (6) godina. Osnovna svrha ovog zakona je da se pruži hitna zaštita žrtvama nasilja u porodici dok se ne okonča krivični postupak za krivično djelo nasilja u porodici.

U ovom poglavlju prikazat ćemo uporedne statističke podatke za krivično djelo nasilja u porodici, statističke podatke o izrečenim zaštitnim mjerama u skladu sa Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici za period 01.01.2006. do 31.12.2010. godine za područje Federacije Bosne i Hercegovine. Također, dat ćemo i podatke o izrečenim zaštitnim mjerama za period 01.01. do 30.10.2011. godine.

2.1. Statistički podaci o nasilju u porodici

Podaci o osuđujućim odlukama (izrečenim sankcijama) za krivično djelo nasilja u porodici u periodu od 1.1.2006. do 31.12.2009. godine²

Krivično djelo	zatvor	novčana kazna	Uvjetna osuda	Drugo	Ukupno
Nasilje u porodici član 222. st. 1 KZFBiH	61	43	252	3	359
Nasilje u porodici član 222. st. 2 KZFBiH	46	95	685	26	852
Nasilje u porodici član 222. st. 3 KZFBiH	7	4	34	10	55
Nasilje u porodici član 222. st. 4 KZFBiH	15	1	75	3	94
Nasilje u porodici član 222. st. 5 KZFBiH	///	///	///	///	///
Nasilje u porodici član 222. st. 6 KZFBiH	2	///	///	///	2
Ukupno za član 222. KZFBiH	131	143	1046	42	1362

² Kombinirani četvrti i peti izvještaj prema Konvenciji o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena za Federaciju Bosne i Hercegovine (2006-2009), Gender Centar Federacije BiH, juni 2010.

Podaci o osuđujućim odlukama (izrečenim sankcijama) za krivično djelo nasilja u porodici u 2010. godini³

Krivično djelo	zatvor	novčana kazna	Uvjetna osuda	Drugo	Ukupno
Nasilje u porodici član 222. st. 1 KZFBiH	13	16	65	6	100
Nasilje u porodici član 222. st. 2 KZFBiH	17	25	162	3	207
Nasilje u porodici član 222. st. 3 KZFBiH	1	1	8	///	10
Nasilje u porodici član 222. st. 4 KZFBiH	5	///	15	///	20
Nasilje u porodici član 222. st. 5 KZFBiH	///	///	///	///	///
Nasilje u porodici član 222. st. 6 KZFBiH	///	///	///	///	///
Ukupno za član 222. KZFBiH	36	42	250	9	337

Podaci o podnesenim zahtjevima za izricanje zaštitnih mjera i o izrečenim zaštitnim mjerama u periodu od 1.1.2006. do 31.12.2009. godine⁴

Član 6. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici	2006	2007	2008	2009	Ukupno
Podneseno zahtjeva za izricanje zaštitnih mjera	16	18	120	177	331
Izrečene zaštitne mjere	1	17	53	32	103

Podaci o broju izrečenih zaštitnih mjera prema vrsti mjere u periodu od 1.1.2006. do 31.12.2009. godine⁵

Zaštitna mjera	Broj izrečenih zaštitnih mjera
Udaljenje iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora i zabrana vraćanja u stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor	7
Zabrana približavanja žrtvi nasilja	15
Osiguranje zaštite osobe izložene nasilju	///
Zabrana uznemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju	75

³ Godišnji izvještaj Gender Centra Federacije BiH za 2010. godinu.

⁴ Četvrti i peti periodični CEDAW izvještaj Bosne i Hercegovine, Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, maj 2011. godine.

⁵ Kombinirani četvrti i peti izvještaj prema Konvenciji o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena za Federaciju Bosne i Hercegovine (2006-2009), Gender Centar Federacije BiH, juni 2010.

Obaveza psihosocijalnog tretmana	///
Obavezno liječenje od ovisnosti	6

Podaci o podnesenim zahtjevima za izricanje zaštitnih mjera i o izrečenim zaštitnim mjerama u periodu od 1.1.2010. do 30.10.2011. godine

Član 6. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici	2010 ⁶
Podneseno zahtjeva za izricanje zaštitnih mjera	///
Izrečene zaštitne mjere	63

2.2. Analiza primjene zakona o zaštiti od nasilja u porodici

U periodu od 2006. godine do 2011. godine zabilježeno je ukupno 1699 osuđujućih odluka za krivično djelo nasilja u porodici. Kaznena politika sudova prema počiniocima krivičnih djela nasilja u porodici je izuzetno blaga, što se vidi iz podatka da u ukupnim broju osuđujućih odluka dominiraju uvjetne osude kojih je izrečeno 1296. Kaznena politika sudova u predmetima nasilja u porodici može biti predmet neke druge analize, koja bi bila detaljnija i sveobuhvatnija.

Postupanje po Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici, u smislu izricanja zaštitnih mjera, dato je u nadležnost prekršajnim odjeljenjima općinskih sudova. Usvajanje Zakona o zaštiti od nasilja u porodici preklapilo se sa reformom sudova za prekršaje u smislu da su spojeni sa općinskim sudovima koji imaju teritorijalnu nadležnost u općini u kojoj je bio smješten sud za prekršaje. Do tada su sudije za prekršaje postupale isključivo po Zakonu o prekršajima u procesnom smislu i bili su nadležni isključivo za prekršajna djela. Reformom krivičnog zakonodavstva sudije koji su do tada obavljali dužnost sudije za prekršaje imenovani su za sudije općinskog suda. Navedeno znači da su, naročito u manjim sudovima, ove sudije pored prekršajnih predmeta preuzeli i neke druge predmete npr. građansko-pravne, krivične i sl., dok su u nekim drugim sudovima preuzeli druge predmete i ne bave se uopće prekršajnim predmetima.

Zakonodavac je u Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici nadležnost za postupanje u dijelu koji se odnosi na izricanje zaštitnih mjera dao u nadležnost prekršajnim odjeljenjima općinskih sudova iz razloga što je ocijenio da sudije prekršajnih odjeljenja mogu osigurati hitnost u rješavanju zahtjeva za izricanje zaštitnih mjera. Krivični postupak, ukoliko se ne radi o pritvorskom predmetu, u principu dugo traje zbog složenosti samog postupka i opterećenosti sudova, te kao takav nije u mogućnosti osigurati neophodnu hitnost u rješavanju.

Primjena Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, naročito u prve dvije godine, uvela je zabunu kod većine sudija općinskog suda, obzirom da ovaj zakon nije usklađen sa Zakonom o prekršajima i ima niz manjkavosti. Ova nedoumica odnosila se na to da sudije u prekršajnim odjeljenjima i dalje postupaju samo po predmetima koji predstavljaju prekršajna djela.

⁶ Podaci za 2010. godinu peruzeti iz Godišnjeg izvještaja Gender Centra Federacije BiH za 2010. godinu

Također, Zakon o zaštiti od nasilja u porodici nije se uklopio ni u jedan do tada postojeći postupak već se ovim zakonom uvodi potpuno „novi“ sui generis postupak u sudovima. Međutim, ovaj postupak nije jasno razgraničen od prekršajnog postupka, pojedine odredbe zakona su ostale suprotne samom konceptu zakona. Tako npr. u odredbi člana 6. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici se definiše nasilje u porodici kao „**bilo koje djelo** koje nanosi ...“, a nakon toga se u članu 8. govori o „prekršajnim sankcijama“, što asocira na prekršajni postupak. Kada se uzme u obzir da je nadležnost za primjenu Zakona data u nadležnost prekršajnim odjeljenjima, propisana supsidijarna primjena Zakona o prekršajima (čl. 2.), onda je jasno zašto su sudije bile u nedoumici o kakvoj vrsti postupka se radi. Zakonske izmjene iz 2006. godine su donekle popravile situaciju, ali ni to nije u potpunosti eliminisalo nedoumice kod sudija u pogledu postupka koji se primjenjuje (treba imati u vidu da svaki sudija samostalno tumači i primjenjuje zakon)⁷. Sudija ne utvrđuje odgovornost počinioca nasilja u porodici, već samo „utvrđuje“ na osnovu diskrecione ocjene priloženih dokaza da li postoji osnov sumnje da je osoba počinila djelo nasilja u porodici (član 6. Zakona o zaštiti od nasilja u porodici), te da li postoje posebni uslovi za izricanje pojedinih zaštitnih mjera propisani u Zakonu (npr. opasnost za tjelesni integritet žrtve, odnosno da postoji opasnost da će se nasilničko ponašanje nastaviti). I u pogledu osnova za primjenu zaštitnih mjera Zakon sadrži nejasne odredbe, kao što je odredba člana 9. Zakona – „Učiniocima nasilja u porodici ...“, zatim član 11. : „Zaštitna mjera ... može se izreći osobi koja je učinila nasilje u porodici ...“. Iz sistemskog tumačenja zakona proizilazi da intencija nije bila da se u postupku **dokaže** da je počinitelj učinio djelo nasilja u porodici, pa čak ni da se utvrdi nivo **osnovane sumnje**, nego da je za primjenu ovih mjera dovoljno utvrditi manji nivo dokazanosti djela nasilja u porodici, tj. **osnov sumnje** koji proizilazi iz priloženih dokaza, na koji način bi se osigurala hitnost postupanja prekršajnih odjeljenja sudova. Na to ukazuju i sankcije u vidu zaštitnih mjera, kao i njihov cilj i svrha ovog zakona⁸.

Dakle, Zakon o zaštiti od nasilja u porodici donesen je radi pružanja hitne zaštite žrtvi nasilja u porodici i usmjeren je na zaštitu sigurnosti žrtve do okončanja krivičnog postupka. Ovu zaštitu, u skladu sa navedenim zakonom, dužni su pružiti sudije općinskog suda – prekršajnih odjeljenja izricanjem jedne ili više zaštitnih mjera.

Sve su ovo bili razlozi da je u toku 2006. godine izrečena samo jedna zaštitna mjera, dok je u 2007. godini izrečeno svega 17 zaštitnih mjera.

Tokom 2007. i 2008. godine započelo se sa edukacijom profesionalaca (policajaca i sudija) u smislu postupanja u skladu sa Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici. Ova edukacija imala je pozitivan efekat na način da je policija u 2008. godini podnijela nešto više zahtjeva za izricanje zaštitnih mjera (120) u odnosu na prethodnu godinu (18), odnosno da su sudovi u 2008. godini izrekli 53 zaštitne mjere.

U toku 2009. godine nadležnim sudovima podneseno je ukupno 177 zahtjeva za izricanje zaštitnih mjera, a sud je izrekao svega 32 zaštitne mjere. U detaljniju analizu razloga zbog čega je mali procenat izrečenih zaštitnih mjera u odnosu na broj podnesenih zahtjeva nismo mogli ulaziti

⁷ Najčešća pogreška se odnosila na primjenu odredaba prekršajnog postupka pri izricanju zaštitnih mjera, a čak je u praksi bilo primjera da se zaštitne mjere izriču u krivičnom postupku.

⁸ U Nacrtu novog Zakona o zaštiti od nasilja u porodici iz 2009. godine, koji još nije usvojen, ova dilema je otklonjena izričitim navođenjem potrebe utvrđivanja osnova sumnje da je učinjeno djelo nasilja u porodici.

iz razloga što nismo imali pristup podnesenim zahtjevima za izricanje zaštitnih mjera. Ovdje postoji mogućnost da ovi zahtjevi nisu bili kvalitetno obrazloženi, te da uz zahtjev nisu priloženi odgovarajući dokazi kojima bi se uvjerilo sudije da je osoba počinila djelo nasilja u porodici, te da postoji opasnost za tjelesni integritet žrtve, odnosno da postoji opasnost da će se nasilničko ponašanje nastaviti, ili da je nejasnoće Zakona o zaštiti od nasilja u porodici dovele do toga da su sudije primjenjivale postupke koji postavljaju složene procesne zahtjeve i zahtjevale visok nivo dokazanosti djela nasilja u porodici.

Edukacije sudija u vezi sa primjenom Zakona o zaštiti od nasilja u porodici su nastavljene u 2009. i 2010. godini. Također, u ovom periodu educiran je i veći broj policijskih službenika a pripremljen je i Priručnik za obuku policijskih službenika i službenica o postupanju u slučajevima nasilja u porodici.

Potrebno je naglasiti da između ostalog edukacija profesionalaca mora imati za cilj da učini jasnim odnos zaštitnih mjera koje se izriču počiniocima nasilja u porodici i krivičnih sankcija koje se izriču u krivičnom postupku, tj. da jedne ne isključuju druge, nego naprotiv, da uvijek treba pokrenuti krivični postupak kada postoji sumnja da je počinjeno krivično djelo nasilja u porodici, a da paralelno i ovlaštene podnosioci zahtjeva trebaju hitno reagovati sa podnošenjem zahtjeva za izricanje zaštitnih mjera kada ocjene da ima mjesta za iste, kako bi se osigurala hitna zaštita žrtvama nasilja do okončanja krivičnog postupka.

U toku 2010. godine izrečeno je ukupno 63 zaštitne mjere. Podatke o broju podnesenih zahtjeva za izricanje zaštitnih mjera nismo uspjeli pribaviti, iz razloga što se u CMS-u (sistem za automatsko upravljanje predmetima u sudovima)⁹ ne evidentiraju posebno zahtjevi za izricanje zaštitnih mjera, već samo izrečene zaštitne mjere.

Iz navedenih podataka može se zaključiti da je u većini sudova riješena dilema u vezi postupka izricanja zaštitnih mjera i odnosa Zakona o zaštiti od nasilja u porodici prema Zakonu o prekršajima i drugim zakonima.

Međutim, ukoliko se podaci o broju izrečenih zaštitnih mjera u periodu od 01.01.2006 godine do 31.12.2010. godine uporede sa osuđujućim presudama za krivično djelo nasilja u porodici u istom periodu, može se zaključiti da nije ostvarena svrha zbog koje je donesen Zakon o zaštiti od nasilja u porodici. Naime, u navedenom periodu izrečeno je ukupno 166 zaštitnih mjera, podnesen 331 zahtjev za izricanje zaštitne mjere (izuzevši 2010. godinu za koju nemamo podatke o podnesenim zahtjevima), dok je u istom tom periodu izrečeno 1699 osuđujućih presuda za nasilje u porodici.

Iz navedenog odnosa proizilazi da su sudovi više vodili računa o sankcionisanju izvršioca krivičnog djela nasilja u porodici, nego zaštiti i sigurnosti žrtava nasilja u porodici, te da ovlaštene podnosioci zahtjeva za izricanje zaštitnih mjera nisu u većini slučajeva ni podnijeli takav zahtjev. Razloga za ovakvu situaciju može biti više, a neki od njih su:

- broj podnesenih zahtjeva za izricanje zaštitnih mjera,
- obrazloženja navedena u zahtjevu, kao i dokazi priloženi u zahtjevu,
- nesenzibilnost sudija prema žrtvama nasilja u porodici,

---

⁹ Svi sudovi u Bosni i Hercegovini predmete vode kroz CMS i prestali su da koriste manuelne upisnike.

- neopremljenost pojedinih ustanova za provedbu izrečenih zaštitnih mjera (npr. obaveznog psihosocijalnog tretmana, obaveznog liječenja o ovisnosti),
- nepostojanje ustanova zatvorenog tipa za provedu zaštitnih mjera obaveznog psihosocijalnog tretmana i obaveznog liječenja o ovisnosti,
- nepostojanje jasnih i detaljnih procesnih odredbi u Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici kojima bi se precizirao postupak izricanja zaštitnih mjera i standard dokazanosti, te s tim u vezi nejasnoće u pogledu odnosa postupka za izricanje zaštitnih mjera, prekršajnog postupka i krivičnog postupka,
- nespremnost sudija da u postupku izricanja zaštitnih mjera direktno primjene odredbe Evropske konvencija o ljudskim pravima, Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena i dr.
- nedovoljna upoznatost sudija sa mogućnošću primjene Zakona o zaštiti od nasilja u porodici i sudskom praksom vezanom za primjenu ovog zakona;
- i drugi razlozi.

Međutim, ne može se ne primijetiti tendencija povećanja kako broja zahtjeva za izricanja zaštitnih mjera, tako i broja odluka kojima sudovi izriču zaštitne mjere svake naredne godine. Na osnovu svega navedenog se može zaključiti da Zakon o zaštiti od nasilja u porodici ima potencijal koji još u potpunosti nije iscrpljen, ali je pravilno prepoznata potreba da se u skoro vrijeme donose novi zakon, koji bi otklonio uočene nedostatke sadašnjeg zakona i omogućio unaprjeđenje zaštite žrtava porodičnog nasilja.

3. Primjeri pogrešne kvalifikacije djela

Nasilje u porodici u Federaciji BiH propisano je isključivo kao krivično djelo, što znači da svaki oblik nasilja u porodici predstavlja krivično djelo. Zakon o zaštiti od nasilja u porodici u skladu sa međunarodnim standardima usvojen je isključivo radi zaštite žrtava i sprječavanja težih posljedica za žrtve. Međutim, u praksi se nasilje u porodici često ne prepoznaje kao krivično djelo, ukoliko se desilo na javnom mjestu. Tada policija najčešće to djelo okvalificira kao prekršajno djelo narušavanje javnog reda i mira. Nedavno su mediji objavili informaciju o „porodičnoj drami“ (svađi) dvoje supružnika na ulici u naselju gdje su stanovali. Prema medijskim informacijama „drama“ (svađa) je prerasla i u fizičke nasrtaje, a sve se to dešavalo pred očima njihove maloljetne djece. Ubrzo je na licu mjesta intervenisala policija u navedenom slučaju, a iz policijske uprave su saopštili da će protiv supružnika podnijeti prekršajnu prijavu za remećenje javnog reda i mira. Policija je pogrešno okvalificirala ove radnje, jer ovo djelo ima sve elemente krivičnog djela nasilja u porodici, te je policija bila dužna dao ovo djelo dokumentuje i nadležnom sudu u skladu sa Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici podnese zahtjev za izricanje zaštitnih mjera. Također, Zakon o krivičnom postupku obavezuje policiju da, u ovisnosti o vrsti djela, odmah, ili u roku od sedam dana, obavijesti tužioca o slučajevima gdje postoji osnov sumnje da je počinjeno krivično djelo. Odgovarajuća kvalifikacija djela treba biti provedena od strane tužioca, a istražne radnje u neposrednom nadzoru ili po ovlaštenju tužioca.

Naknadno smo iz policije dobili informaciju da su službenici prvobitno ovo djelo okvalifikovali kao narušavanje javnog reda i mira, ali su naknadno svoju grešku ispravili i poduzeli radnje krivičnog gonjenja učinilaca krivičnog dijela nasilja u porodici.

Također, nisu rijetki slučajevi da se policiji prijavi krivično djelo nasilja u porodici, te da policija, odnosno tužilaštvo ukoliko ih je policija odmah obavjestila, ne poduzmu sve radnje koje su im na raspolaganju u cilju zaštite žrtava težih posljedica krivičnog djela, pa takva djela često završe tragično. U posljednje dvije godine mediji su objavili nekoliko takvih slučajeva (Tuzlanskom kantonu, Zeničko-dobojskom kantonu, Bosansko – podrinjskom kantonu, Kantonu Sarajevo), kada je na žalost došlo do tragičnih posljedica u kojima su žrtve lišene života a izvršioци su u nekim slučajevima izvršili samoubistvo ili pokušali izvršiti samoubistvo.

U vezi sa navedenim, a cijeneći prirodu krivičnog djela nasilja u porodici, svrsishodno je da odmah po saznanju da je učinjeno nasilje ili intervenciji policije na licu mjesta gdje se dogodilo nasilje o tome bude obavješten tužilac. Ovo je potrebno kako bi se od strane tužioca pravilno pravno ocijenilo nasilje u porodici i omogućila efikasnija zaštita žrtve. Na taj način bi se prije svega otklonila dilema da li nasilje kvalifikovati kao prekršaj ili krivično djelo nasilje u porodici. Ova dilema u praksi se naročito javlja kada je u pitanju psihičko nasilje, kao jedan od oblika nasilja koji je elemenat zakonskog opisa krivičnog djela nasilje u porodici, a koji policijski organu često ne prepoznaju kao radnju izvršenja ovog krivičnog djela. Nakon što se otkloni dilema da li se radi o krivičnom djelu nasilja u porodici ili prekršaju, treba uzeti u obzir odredbe Zakona o krivičnom postupku (npr. Član 153. Zakona o krivičnom postupku Federacije BiH) koje propisuju da policijski organ može osobi oduzeti slobodu ukoliko postoji osnovana sumnja da je učinjeno krivično djelo i ukoliko postoje posebni zakonski razlozi za određivanje pritvora (npr. opasnost da će na slobodi nasilnik ponovo učiniti krivično djelo, pogotovo ko je ranije osuđivan za isto djelo).Ovu procjenu, neposredno nakon učinjenja krivičnog djela, (prije svega u cilju zaštite žrtve) najbolje može dati tužilac koji je zakonom ovlašten da podnosi prijedlog sudu za određivanje mjere pritvora prema nasilniku-počinocu krivičnog djela. Ukoliko po procjeni tužioca nema zakonom propisanih uslova usljed kojih bi podnio prijedlog za određivanje mjere pritvora, tužilac bi dalje, u pogledu zaštite žrtve, trebao razmotriti opravdanost podnošenja zahtjeva za izricanje zaštitnih mjera propisanih Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici i u tom pravcu ukazati na dalje postupanje policije.

Interesantan je primjer kada su policijski organi podnijeli zahtjev sudu za izricanje zaštitnih mjera prema nasilniku koji je žrtvu udarao nogama i rukama i nanio joj teške tjelesne povrede. Sud je ovaj zahtjev odbacio iz razloga što u ostavljenom sudskom roku policijski organi nisu zahtjev dopunili na način što nije naveden prijedlog konkretne zaštitne mjere i što nije dostavljena potrebna dokumentacija uz taj zahtjev. Po novom podnesenom zahtjevu sud je izrekao zaštitne mjere zabrane približavanja žrtvi nasilja i zabrane uznemiravanja, a u međuvremenu je nasilnik dolazio i do „sigurne kuće“ kada je i policija morala intervenisati. Konačno, nasilnik je prekršio izrečene mjere zabrane na način što je ispred zgrade gdje stanuje žrtva nasilja istoj prišao i nanio joj teške tjelesne povrede i to neposredno nakon što je žrtva pozvala policiju.

Stoga se sugerije da policija u svakom slučaju obavjesti tužioca o učinjenom nasilju u porodici, te da tužilac ocjeni pravnu kvalifikaciju djela i mjere koje bi bile najefikasnije da se zaštiti žrtva nasilja.

4. Prava počinioca nasilja u porodici u odnosu na prava žrtava u svjetlu Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama

Na edukacijama organizovanim za profesionalce iz ove oblasti, sudije najčešće postavljaju pitanja da li se narušavaju prava počinioca nasilja u porodici ukoliko mu se izrekne zaštitna mjera udaljenja iz stana.

Države koje imaju sličan zakon o zaštiti od nasilja u porodici (npr. Austrija), i u kojima se već duži niz godina izriču zaštitne mjere počiniocima nasilja u porodici prije okončanja krivičnog postupka, nisu imale nikakvih posljedica u smislu ugrožavanja prava počinioca nasilja u porodici, ukoliko su se izrečenim mjerama štitila prava žrtava.

Pravo osoba na zaštitu njihova tjelesnog integriteta od strane države, sadržano je u članu 8. Evropske konvencije o ljudskim pravima (u daljem tekstu Evropska konvencija) u smislu da su toj osobi garantovana prava poštivanja privatnog i porodičnog odnosa, doma i prepiske. Iako država na osnovu člana 8. Evropske konvencije mora osobi osigurati prava garantovana u stavu 1. ovog člana, ova obaveza države prestaje kad god je intervencija države potrebna radi zaštite tjelesnog integriteta neke osobe, pa makar to bilo i u njenoj kući.

Reformom krivičnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini i usvajanjem Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, nasilje u porodici nije više privatna stvar, već je to prepoznato kao ozbiljan društveni problem. U zaštiti od nasilja u porodici prednost treba dati zaštiti sigurnosti žrtve, pri čemu treba poći od toga da akt nasilja nije stvoren nekom specifičnom situacijom koju treba smiriti, već je posljedica odnosa između dvije osobe koji se obično temelji na nerazmjernom odnosu snaga gdje jedna strana nastoji dominirati drugom stranom, ako je to nužno i upotrebom nasilja. Nasilje ovdje ima instrumentalni karakter – demonstracija je snage koja je usmjerna na uspostavljanje kontrole pa je velika vjerojatnost njegova ponavljanja, i to učestalog. Stoga je pružanje zaštite žrtvi ovdje od presudnog značaja.¹⁰

Stavom 2. člana 8. Evropske konvencije propisano je *„Javna vlast se ne miješa u vršenje ovog prava (prava na poštivanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske zajamčenog u stavu 1. istog člana) osim ako je takvo miješanje predviđeno zakonom i ako je to neophodna mjera u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, javne sigurnosti, gospodarske dobrobiti zemlje, sprječavanja nereda ili sprječavanja zločina, zaštite zdravlja i morala ili zaštite prava i sloboda drugih.“*

Pažljivom analizom uočava se da odredbe člana 8. Evropske konvencije jamče pravo na dom, ali ukazuju i na to da je pravo jedne osobe na dom ograničeno pravima i slobodama druge osobe. Na to eksplicitno ukazuje citirana odredba stava 2. člana 8. Evropske konvencije kojom se dozvoljava intervencija države odnosno njeno miješanje u pravo na dom, prije svega kada je to u interesu „zaštite prava i sloboda drugih“, odnosno u konkretnom slučaju žrtve nasilja. Konačno, ovom odredbom se dozvoljava miješanje javne vlasti i kada je takvo miješanje predviđeno zakonom, odnosno konkretno Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici. Stoga, svako ometanje prava na poštivanje doma ne vodi nužno povredi ovog prava, a okviru u kojima se procjenjuje

---

¹⁰ Nasilje u obitelji – analiza kaznenog i prekršajnog zakonodavstva s prijedlozima izmjena, kolovoz 2005.
<http://www.sigurnakucaistra.hr/zakoni.html>

opravdanost ometanja prava na dom su shodno citiranoj odredbi člana 8. stav 2. Evropske konvencije da ometanje mora biti u skladu sa domaćim zakonom i da je ometanje neophodna mjera u demokratskom društvu, a ta neophodnost zahtjeva postojanje legitimnog cilja ometanja i da je ometanje srazmjerno tom cilju.

Prema međunarodnim standardima, zaštitne mjere nisu predviđene kao oblik/vrsta sankcije za počinioca nasilja u porodici, već su usmjerene ka žrtvi nasilja u porodici, odnosno njihov je cilj da se pomogne žrtvi i da se zaštiti žrtva, neovisno o bilo kojem drugom postupku.

Citiranu odredbu Bosna i Hercegovina, kao i većina drugih država, iskoristila je da svojim zakonodavstvom inkriminiše nasilje u porodici, te da Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici propiše zaštitne mjere koje se mogu izreći počiniocu nasilja u porodici u cilju zaštite žrtava nasilja i spriječavanja teških posljedica za žrtve nasilja u porodici.

5. Preporuke

Ratifikacijom međunarodnih konvencija kao što su Evropska konvencija o ljudskim pravima i Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena, Bosna i Hercegovina se obavezala da će preuzeti odgovornost za zaštitu ljudskih prava na svojoj teritoriji, uključujući i odgovornost u borbi i suzbijanju svih oblika nasilja, između ostalog i nasilja u porodici, u interesu osiguranja javnog reda i mira, te pravnog poretka¹¹.

U cilju dosljedne implementacije preuzetih obaveza koje proizilaze iz ratifikovanih konvencija, te primjene važećih propisa potrebno je da:

1. Policija:

- a) sva djela nasilja u porodici okvalificira kao krivična djela u skladu sa Krivičnim zakonom Federacije BiH,
- b) u pravilu, za sva prijavljena djela podnese nadležnom sudu zahtjev za izricanje zaštitnih mjera u skladu sa Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici, koji će biti obrazložen i uz koji će biti priloženi svi do tada prikupljeni dokazi (izvještaj sa lica mjesta, fotodokumentacija, ljekarski nalaz, iskazi iz policije i sl);
- c) za sva djela nasilja u porodici nadležnom tužilaštvu podnese izvještaj o izvršenom krivičnom djelu,
- d) prilikom intervencije za prijavljena djela nasilja u porodici postupa u skladu sa propisima koji tretiraju ovu oblast; (Zakoni i Pravilnici
- e) po prijavi nasilja u porodici na lice mjesta treba ići specijalno obučeni tim
- f) sinhronizirano sa drugim nadležnim institucijama (centri za soc rad, specijalizirane zdravstvene ustanove i specijalizirane NVO) pristupa zaštiti žrtava nasilja u porodici i provođenju izrečenih zaštitnih mjera.
- g) učestvuju u kontinuiranim edukacijama iz oblasti rodno zasnovanog nasilja

2. Tužilaštvo:

- a) odmah po saznanju da postoje osnovi sumnje da je učinjeno krivično djelo nasilja u porodici preduzme sve potrebne mjere u cilju prikupljanja izjava i ostalih dokaza,
- b) odmah po saznanju da postoje osnovi sumnje da je učinjeno krivično djelo nasilja u porodici, te da postoji opasnost za tjelesni integritet žrtve, odnosno da postoji opasnost da će se nasilničko ponašanje nastaviti, nadležnom sudu podnese zahtjev za izricanje zaštitne mjere u skladu sa Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici, ukoliko je policija propustila da podnese ovaj zahtjev. Tužilaštvo će uz zahtjev priložiti sve dokaze koje je do tog momenta prikupilo,

---

¹¹ Čl. 2(e) Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) zahtijeva da države članice poduzmu sve potrebne mjere za eliminaciju diskriminacije žena od strane bilo koje osobe, organizacije ili poduzeća. Čl. 16. se izričito odnosi na diskriminaciju u okviru obitelji, a u preporuci br. 19 Vijeća za eliminaciju diskriminacije žena se ističe da države mogu biti odgovorne za radnje pojedinaca ukoliko ne postupaju sa dužnom pozornošću u prevenciji kršenja prava i istraživanju i kažnjavanju nasilja i pružanju naknade štete žrtvama nasilja. Ovo je potvrđeno i u Pekinškoj deklaraciji i platformi za akciju, koju je usvojila Generalna skupština UN-a 2000. godine.

- c) provede detaljnu istragu i prikupi sve relevantne dokaze u vezi sa nasiljem u porodici tako da se eventualna optužnica ne zasniva samo na iskazu žrtve
- d) prikuplja i dokaze o imovinsko-pravnom zahtjevu vezanom za krivično djelo nasilja u porodici u svakom slučaju gdje je to moguće u cilju donošenja odluke suda u krivičnom postupku,
- e) prati slučajeve recidiva i u takvim slučajevima nastoji ne podizati optužnice sa kaznenim nalogom,
- f) prati kaznenu politiku sudova u ovoj oblasti te ukoliko je potrebno i kroz žalbe ukazuje na blage kazne ukoliko nisu zadovoljni prvostepenom presudom (npr. uvjetna osuda)
- g) učestvuju u kontinuiranim edukacijama iz oblasti rodno zasnovanog nasilja

3. Sud:

- a) kada zaprimi zahtjev za izricanje zaštitnih mjera da prekršajno odjeljenje po istom hitno postupa. Obzirom da u Zakonu nije preciziran rok hitnosti, preporuka je da sudije ove predmete uzimaju u rad odmah nakon što ga zaprime te da donesu odluku najkasnije u roku od sedam dana.
- b) da se u postupku izricanja zaštitnih mjera ne dokazuje krivica učinioca nasilja u porodici,
- c) da prati izvršenje izrečenih zaštitnih mjera na način da obaveže nadležne institucije da redovno izvještavaju sud, kako bi sud vodio računa o svrsi i težini izrečene mjere, njenoj efikasnosti, a, prema potrebi, kako bi tu mjeru mogao zamijeniti drugom zaštitnom mjerom.
- d) da sud što hitnije postupa i u krivičnom postupku kada su u pitanju krivična djela nasilja u porodici,
- e) da se u krivični postupak obavezno uključi služba za zaštitu žrtava i svjedoka (gdje je to moguće) da bi se žrtva i drugi svjedoci adekvatno pripremili za svjedočenje, što uveliko olakšava dokazivanje ovog krivičnog djela.
- f) učestvuju u kontinuiranim edukacijama iz oblasti rodno zasnovanog nasilja

4. Vlada Federacije BiH i Parlament Federacije BiH:

- a) usvojiti Prijedlog zakona o zaštiti od nasilja u porodici koji je još od početka 2009. godine u parlamentarnoj proceduri, a sve u cilju ostvarivanja zakonskih pretpostavki za efikasniju zaštitu žrtava nasilja u porodici,
- b) nastaviti podsticati aktivnosti na prevenciji nasilja u porodici,
- c) osigurati finansijska sredstva za rad sigurnih kuća,
- d) osigurati finansijska sredstva za provođenje zaštitnih mjera (blagovremeno planirati u budžetu)
- e) osigurati finansijska sredstva za edukaciju policije, zdravstvenih radnika, centara za socijalni rad, prema već pripremljenim priručnicima za edukacije stručnjaka iz ovih oblasti

5. Centri za socijalni rad:

- a) Uspostaviti saradnja između Centara za socijalni rad i Centara za mentalno zdravlje

- b) Centri za socijalni rad da redovno prave procjene o postojanju potrebe za produženje izrečenih zaštitnih mjera
- c) osigurati sredstva za edukacije uposlenika Centara za socijalni rad koji rade direktno sa žrtvama nasilja
- d) precizirati saradnju sa policijom u ovoj oblasti,

6. Nevladine organizacije

- e) osigurati adekvatno finansiranje sigurnih kuća,
- f) da NVO prošire svoje aktivnosti na rad sa osobama - počinicima nasilja,
- g) da NVO kroz projekte pružaju pravnu pomoć i zaštitu žrtvama nasilja u porodici
- h) Poboljšati način pisanja zahtjeva za izricanje zaštitnih mjera koji se upućuju prema sudovima,
- i) Uspostaviti snažniju saradnju sa policijom u cilju kreiranja zahtjeva i prikupljanje odgovarajućih dokaza za sud u cilju izricanja zaštitnih mjera

LITERATURA

1. Zakon o zaštiti od nasilja u porodici („Službene novine Federacije BiH“, br. 22/05 i 51/06);
2. Pravilnikom o načinu provedbe zaštitnih mjera koje su u nadležnosti policije („Službenim novinama Federacije BiH“, broj: 9/06);
3. Pravilnik o načinu i mjestu provedbe zaštitne mjere obaveznog psihosocijalnog tretmana učinilaca nasilja u porodici („Službene novine Federacije BiH“, broj: 60/06);
4. Pravilnik o načinu i mjestu provedbe zaštitne mjere obaveznog liječenja od ovisnosti od alkohola, opojnih droga ili drugih psihotropnih supstancija učinitelja nasilja u porodici („Službene novine Federacije BiH“, broj: 23/08);
5. Kombinirani četvrti i peti izvještaj prema Konvenciji o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena za Federaciju Bosne i Hercegovine (2006-2009), Gender Centar Federacije BiH, juni 2010;
6. Četvrti i peti periodični CEDAW izvještaj Bosne i Hercegovine, Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, maj 2011. godine;
7. Godišnji izvještaj Gender Centra Federacije BiH za 2010. godinu;
8. Nasilje u obitelji – analiza kaznenog i prekršajnog zakonodavstva s prijedlozima izmjena, kolovoz 2005. <http://www.sigurnakucaistra.hr/zakoni.html> ;
9. Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW);
10. Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama.